

Katedra geografie přírodovědecké fakulty University Palackého v Olomouci

Vedoucí katedry doc. dr. Otakar Tichý

ÚPRAVY STÁTNÍCH HRANIC NA OSOBLAŽSKU A KRNOVSKU

LADISLAV ZAPLETAL

(Předloženo dne 29. září 1965)

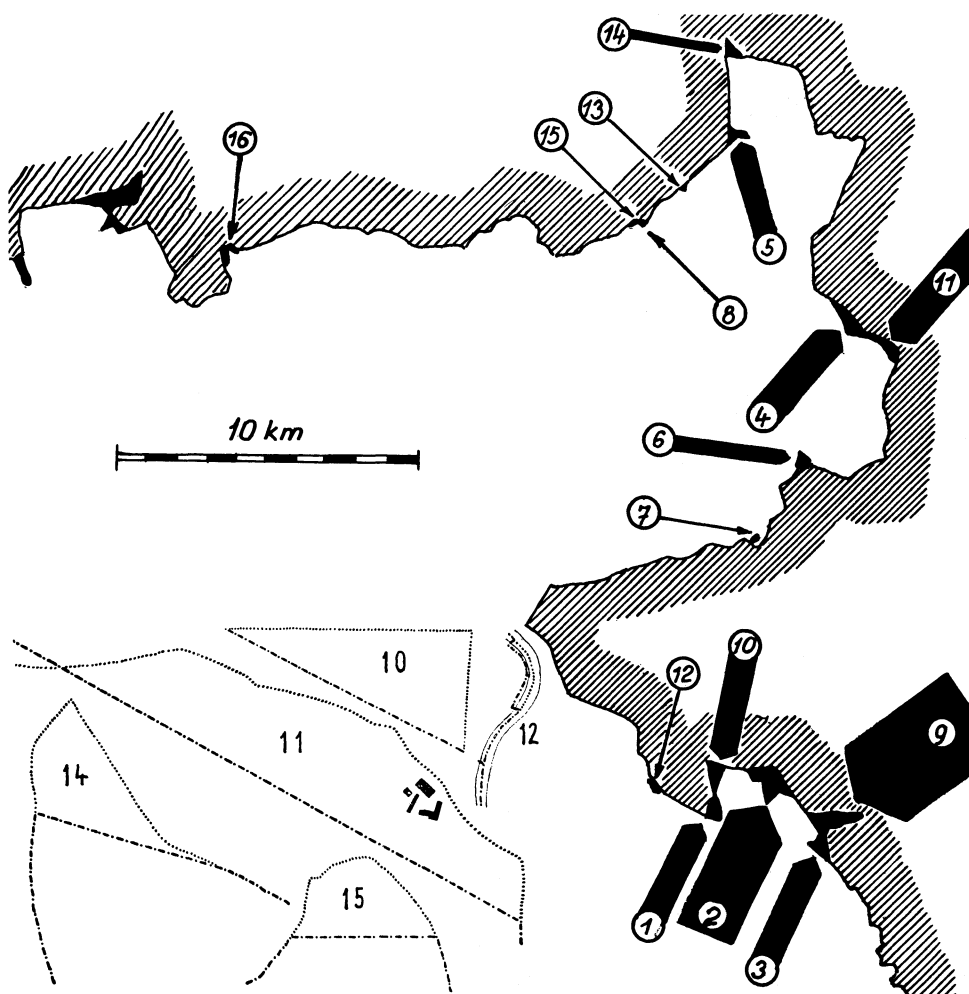
Dne 14. února 1959 nabyla platnosti změna československo-polských státních hranic, která se významně dotkla i okresu Bruntál. Změnily se rozlohy jednotlivých pohraničních obcí okresu, jejich tvar a délka hranic i další charakteristiky. Únorové ratifikaci smlouvy předcházela řada příprav a jednání. Smlouva o konečném vytyčení státních hranic byla sepsána zástupci Československé republiky a Polské lidové republiky 13. června 1958. Dne 17. října 1958 projevil Národní shromáždění s touto smlouvou souhlas a k jejímu provedení vyhlásilo zákon č. 62/1958 Sb.; po ratifikaci smlouvy prezidentem republiky nabyla smlouva platnosti v únoru 1959, kdy si zástupci vlád Polska a Československa v Praze vyměnili ratifikační listiny. Všechna jednání probíhala v přátelském ovzduší spolupráce a vzájemné pomoci.

Důvody k provedení těchto hraničních úprav byly různé. Změny zarovnávaly výběžky nebo klíny, které kdysi vznikly se zřetelem na tehdejší držeboznostní poměry a dnes brzdlly socialistickou velkovýrobu jako mechanizačně těžko obdělátelné, jinde řešily problém pitné vody té či oné strany, ustálily hraniční čáru tam, kde byla určena vyvíjejícím se vodním tokem a byla tedy proměnlivá, na dalších místech byly změny provedeny jen jako kompenzace za změny jiné. Na všech místech se vycházelo vstříc zájmům místního obyvatelstva a účelného územního i vodního hospodářství. Význam těchto změn musíme vidět nejen v důvodech hospodářských, které je většinou určovaly, ale i ve směru ideologickém, politickém.

Veřejnost byla s těmito změnami seznámena jen zcela rámcově; geografický tisk je zatím nezaznamenal. Referát o nich přednesl na VIII. sjezdu čs. geografů

se svolením ministerstva vnitra R. SOBOTA první studie o nich publikovali L. ZAPLETAL 1959 a R. SOBOTA 1960. V polském zeměpisném tisku je zaznamenal J. WĄSOWICZ 1960.

Z celkem 55 úprav státních hranic v Severomoravském kraji jich připadá na okres Bruntál celkem 14, přičemž pod jedním číslem (úpravou) bylo provedeno i několik změn. Takže hranice okresu byly změněny celkem na 20 místech.

Kartogram hraničních úprav z r. 1959

Poloha šipek vůči státním hranicím rozlišuje ztrátu a zisk státního území, šířka šipek je přímo úměrná plošné rozloze dotčeného území a čísla u šipek se shodují s čísly u charakteristik územních změn v textu. Vlevo dole je zakresleno 5 vybraných územních změn v podrobnějším měřítku; staré státní hranice jsou vyznačeny tečkovaně, nové těrkovaně.

Československo předalo Polsku z území Osoblažska a jeho předpolí 1 km² 5 ha 19 a; z toho 94 ha orné půdy, 4 ha pastvin, 2 ha lesa, 1 ha trvalých luk a půl ha zahrad a 3 ha ostatní rozlohy, v níž jsou započteny součty vodních ploch, zastavěných ploch a nádvostí, neplodné a neobdělávané půdy atd.

Naopak Polsko předalo Československu celkem 1 km² 9 ha 31 a území; z toho 72 ha orné půdy, 20 ha trvalých luk, 7 ha trvalých pastvin, 4 ha lesů, 2 ha cest a 5 ha ostatní rozlohy.

Území okresu Bruntál se tedy hraniční úpravou zvětšilo o 4 ha a 12 a na katastrálních územích obcí. Okres tedy ztratil 23 ha orné půdy a 62 a zahrad, náhradou získal 20 ha trvalých luk a pastvin, 162 a lesa, asi 2 km cest a 2 ha jiného území.

1.—3. Rozsahem největší a tvarově nejvýznamnější změnou v okrese Bruntál je úprava státních hranic severně od Opavice — Opavy. V tomto předmostí Krnova na levém břehu řeky došlo k úpravám, které tvar krnovského předmostí změnilly tak, že změna je pozorovatelná dokonce i na miliónové mapě světa. Devět desetin hranic krnovského předmostí bylo změněno .

Československo zde získalo 69,38 ha rozlohy na 3 místech. Všechna 3 území připadla katastru obce Krnova, která je převzala od 3 různých obcí polského okresu Glubczyce: Chomiaża — Krasne Pole, Ciermecice a Bliszczyce — Branice

1. První z těchto tří území získalo Československo na levém břehu Opavice severně od nejzápadnější části města Krnova; má tvar trojúhelníka o stranách 900, 760 a 320 m, nadmořskou výšku 325 až 345 m a měří 13,04 ha; téměř celé je kryje orná půda. Státní hranice se touto úpravou zkrátily z 1,22 km na 0,75 km.

2. Druhé území je severně od centra Krnova; měří 38,1 ha a tvoří je 28,27 ha orné půdy, 5,26 ha luk a pastvin, 2,66 ha lesa a 1,91 ha ostatní plochy. Území je v rozmezí 345 až 367 m n. m. a státní hranice se zkrátily v jeho úseku asi na 1,5 km z dřívějších 2,5 km. Nejširší rozměr území je 1600 m.

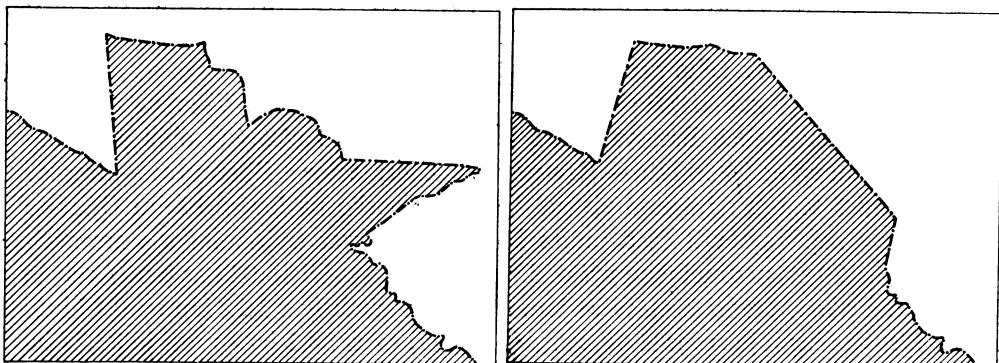
3. Třetí území je východně od meandru řeky Opavy při východní části města Krnova. Měří 18,24 ha v nadmořské výšce 309 až 340 m a tvoří je 9,23 ha orné půdy a 7,86 a trvalých luk. Nový, asi 800 m dlouhý přímý úsek státních hranic severojižního směru zde nahradil více než dvakrát tak dlouhou bývalou státní hranici, která se v největší části kryla se zakřiveným tokem Opavy.

4.—8. Dalších 5 míst, kde se zvětšilo československé území v dosahu býv. okresu Krnov posunutím státních hranic do Polska, je u Matějovic, Slezských Pavlovic, Hrozové, Slezských Rudoltic a Hlinky; poslední tři jmenované lokality mají jen zcela malou rozlohu. Protože však všechny mají nápadný tvar, jsou jako změny pozorovatelné i na méně podrobných mapách, většinou i v měřítku 1 : 200 000.

4. Severozápadně od obce Matějovic byly ve prospěch Československa zrovnány státní hranice do přímky tak, že se zkrátily z původních asi 2 km na 1240 m. Maximální délka získaného území je 1240 m, největší šířka 260 m. Nad-

mořská výška 270 až 280 m, rozloha 17,6 ha, z toho 16,6 ha orné půdy. Území bylo předáno katastru obce Matějovic od polské obce Tarnkowa — Ścyborzyce Mł. v okrese Głubczyce.

5. V severní části Osoblažského výběžku, v místech, kde řeka Prudník vtékala na čs. území, zanikl zarovnáním státních hranic nápadný klín do Československa. Slezské Pavlovice převzaly od polské obce Krzyżkowice—Dytmarów v okrese Prudník 12 ha, z toho 10,8 ha trvalých luk, 0,99 ha vodní plochy Prudníku, 0,13 ha rybník a 0,02 ha lesa. Získané území v typicky plochem terénu o průměrné nadmořské výšce 218 m má nejdelší rozměr 0,75 km; státní hranice se v tomto úseku zkrátily z dřívějších 1470 m na 430 m. Nové hranice vedou od místa, kde řeka Prudník vtéká do ČSSR přímkově rovně směrem k jihovýchodu v délce 430 m až k pohraničnímu pravému přítoku Prudníku.

Vlevo obrys krnovského předmostí před úpravou státních hranic v r. 1959, vpravo po úpravě.

6. V bezprostřední blízkosti zastavěné plochy obce Hrozová přestal být hranicí potok Trója a katastru obce Hrozová připadlo od polské obce Równo—Dobieszów v okrese Głubczyce zhruba trojúhelníkové území o rozloze 7,35 ha. Toto území v nadmořské výšce 270 až 295 m tvoří svah nad potokem Tróje a je v něm 5,19 ha orné půdy a 1,04 ha pastvin. Nové přímě vedené státní hranice jsou 460 m dlouhé, nahrazují dřívější o délce asi 0,75 km.

7. Ke katastru obce Slezské Rudoltice v osadě Pelhřimovy byl k našemu území připojen nápadný čtyřúhelníkový klín 175×115 m. Nová hranice vede středem potoka Tróje v délce 175 m, když nahradila dřívější hranici dlouhou 400 m. Získali jsme jím od polské obce Pielgrzymów—Dobieszów v okrese Głubczyce 2,19 ha typicky plochého terénu v nadmořské výšce 309 až 315 m; z toho více než 2 ha orné půdy.

8. Asi 2 km západojihozápadně od středu obce Hlinky byl Československu předán trojúhelníkový, plně zalesněný klín do našeho území, o rozloze 0,86 ha;

státní hranice se tím zkrátily z dřívějších 330 m na přímkově rovnou linii 180 m. Toto území v nadmořské výšce 275 až 295 m připadlo obci Hlinka od polské obce Krzyżkowice v okrese Prudnik.

19.—20. Další dvě území převzalo Československo od Polska v povodí Zlatého potoka severně od Zlatých Hor a nápadný úzký klín do našeho státního území u obce Ondřejovice.

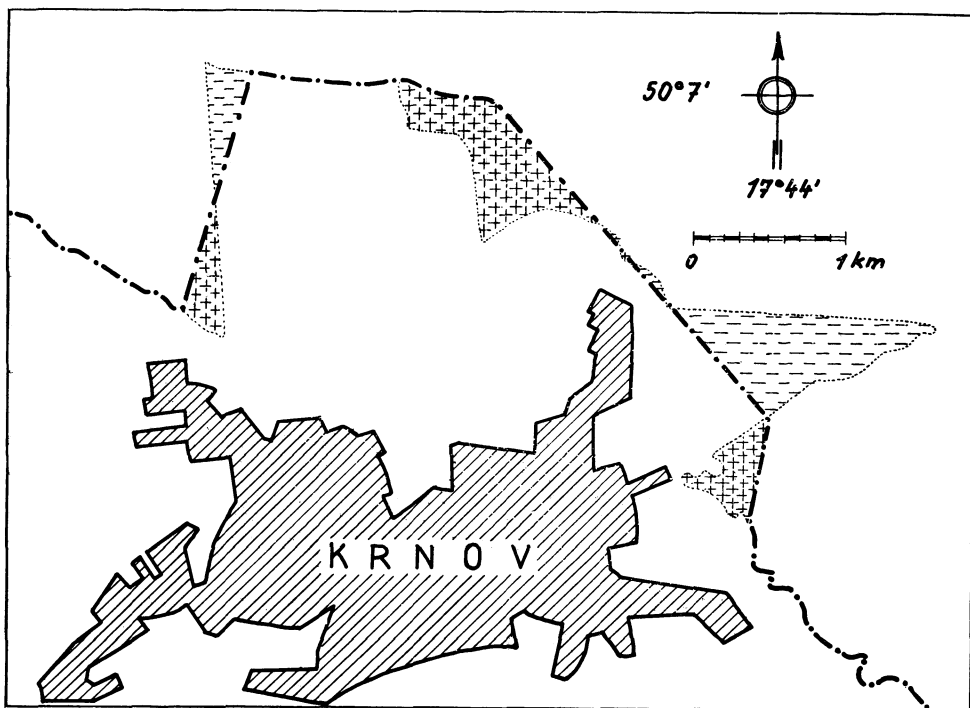
9.—16. Naopak Polská lidová republika převzala od Československa z území okresu Bruntál také 10 území, ale o celkové rozloze 105,19 ha. Z toho největší část (62 ha) z krnovského předmostí na levém břehu Opavice—Opavy, menší díl (20,7 ha) v prostoru obce Matějovice (Pomorzowicki). U Krnova jsme předali polské obci Pitrowice nejseverozápadnější cíp a nejseverovýchodnější cíp krnovského předmostí s Obecním kopcem (411 m). Ostatních 7 úseků má jen malou rozlohu, každý z nich měří méně než 4 ha. Jsou v prostoru obcí Slezské Pavlovice (3,2 ha); Laskowice—Dytmarów), Hlinka (2,6 ha a 1,6 ha; Krzyżkowice a Trzebina), Chomýž (0,1 ha; Chomiaża) a Janov (0,3 ha; Jarnoltówek—Pokrzywna). Poslední dvě jmenované změny svědčí o minucióznosti úpravy našich československo-polských státních hranic.

Toto území, které jsme předali Polské lidové republice, je rozlohou největší změnou vůbec, měří 61,8 ha. Na jedné straně navazuje na změnu č. 2, na opačné na změnu č. 3, což jsou obě území, která jsme přejali od Polska. Přímkově vedené nové státní hranice v délce téměř 2 km zde odřízly od našeho území ostrý výběžek z východní části krnovského předmostí a ještě dvě menší území při státních hranicích směrem na severozápad. Takže tuto změnu tvoří vlastně 3 území. Terén tohoto území je v nadmořské výšce 325 až 411 m, tvoří jej 5633 a orné půdy, 371 a luk a pastvin, 21 a zahrad a 155 a jiného území. Kóta 411 je známý Obecní kopec. Nové státní hranice v délce 1700 m nahradily staré o délce 3550 m. Plocha byla odepsána katastru Krnov-Hlubčické předměstí.

10. Protilehlý západní cíp krnovského předmostí jsme také předali Polsku a to rozlohou 14,292 ha, kterou tvoří 13,6739 ha orné půdy, 52,47 a trvalých luk a pastvin a 9,34 a jiné plochy. Území bylo odepsáno Krnovu—Hornímu předměstí. Má tvar trojúhelníka o stranách 870, 870 a 310 m, jehož vrchol na jihu navazuje na podobné území, které jsme přejali od Polska. Území je v nadmořských výškách 338 až 357 m, jeho nová hranice 870 m nahradila starou, která měřila 1180 m.

11. Třetí velké území, které jsme předali PLR z okresu Bruntál, je severovýchodně od osady Matějovic. Z jejího katastrálního území bylo předáno 20,6793 ha území, z toho 19,2449 ha orné půdy, 20 a zahrad a 123 a jiné půdy. Území má tvar kruhové úseče, jejíž tětivou je nová hranice v délce 1120 m a oblohou stará hranice dlouhá 1330 m. Výškové souřadnice má v mezích 265 až 284 m nad mořem. V jihovýchodní části tohoto území je známá Mincerka.

12. Území je přímo v obci Chomýži a je nejmenší hraniční úpravou, která

Hraniční změny u Krnova. Křížkovým rastrem jsou vyznačena území Polskem Československu předaná, čárkovaná Polskem od Československa získaná.

v okrese Krnov byla v roce 1959 provedena. Území které jsme předali PLR, měří jen 6,54 a, je to vlastně jen úzký pás pravého břehu řeky Opavice, který jsme předali v délce 90 m Polsku v místech, kde dříve hranice vedly středem řeky. Na začátku i na konci tohoto ani ne 100 m dlouhého území, se zase státní hranice stáčí zpět na střed toku. Původní hranice měřily v tomto úseku asi 90 m, nové asi o 20 m více. Terén je v nadmořské výšce 330 m a tvoří jej úzké pásy zahrad a luk.

13. Severně od obce Hlinky připadlo Polsku tříhektarové území v nadmořské výšce 235 m, jehož podstatou jsou orná pole o rozloze 2 ha a zbytek tvoří pestře promíšené zahrady, pole, pastviny, louky, les a jiné plochy. Stará hranice dlouhá 670 m byla nahrazena novou, o několik desítek metrů delší. Území bylo odepsáno obci Hlince a připsáno katastru polské obce Krzyżkowice.

14. V nejsevernějším cípu Osoblažského výběžku byl hrot výběžku otupen předáním špičky o rozloze 3,3627 ha obcí Slezské Pavlovice katastru polské obce Dytmarów. Předané území má tvar trojúhelníka o stranách 510, 410 a 130 m, nadmořskou výšku 244 m a téměř celé je kryjí orná pole. Nová hranice je o 230 m kratší než stará, která měřila 640 m.

15. Jihozápadně od obce Hlinky odpadlo katastrálnímu území této obce 1,7062 ha půdy ve prospěch polské obce Trzebina. Celé toto území v nadmořské výšce 280 až 395 m je zalesněno. Nová přímková hranice v délce 200 m nahradila zde obloukovitou starou hranici dlouhou 320 m. Na východě toto předané území navazuje na stejně velké území převzaté, které má stejný charakter i formu.

16. Další z předaných území je už nedaleko Zlatých Hor. Předané území měří jen 34,43 a, ale má velké výškové rozpětí v mezích 508 až 590 m n. m. Tvoří je úzké území, které sice zarovnává hranice výběžku, ale prodlužuje je z původních 480 m na 510 m. Podél většiny těchto hranic vede cesta, na kterou připadá 4,37 a plochy, celý zbytek tvoří les.

17.—18. Další dvě území byla předána Polsku u osady Skřivánkov a severozápadně od Zlatých Hor. Zvláště první z nich je významné, protože pozměnilo tvar státních hranic zrušením našeho tvarově zvláštního výběžku do polského území velmi nápadně.

S výjimkou tří úprav, které původní hraniční linii o málo prodloužily (o 4 %, 6 %, 22 %), všechny ostatní změny hraniční čáru nápadně zkrátily, některé z nich velmi nápadně, maximálně až o 72 %, tj. z původní délky 1550 m na

Přehled územních změn na Osoblažsku a Krnovsku v r. 1959

Číslo změny (podle textu i mapy)	Celková rozloha v hektarech	Nadmořská výška	Podíl - arů orné půdy	Podíl - arů trvalých luk	Podíl - arů pastvin	Podíl - arů lesní půdy	Podíl - arů cest	Podíl - arů ostatního území*)	Zahrad podíl - arů
1	+ 13,04	325—345	1034	104	116	—	14	36	—
2	+ 38,10	345—367	2827	51	475	266	—	191	—
3	+ 18,24	309—340	923	786	—	—	27	88	—
4	+ 17,59	270—280	1656	—	55	—	48	—	—
5	+ 11,95	218	—	1080	—	2	1	112	—
6	+ 7,35	270—295	519	—	104	—	63	49	—
7	+ 2,18	309—315	202	—	—	—	11	5	—
8	+ 0,86	275—295	—	—	—	84	2	—	—
9	— 61,80	325—411	5633	46	325	—	—	155	21
10	— 14,29	338—357	1367	50	3	—	—	9	—
11	— 20,68	265—284	1924	—	52	—	—	72	20
12	— 0,06	330	—	—	3	—	—	1	2
13	— 2,95	235	201	8	26	2	—	39	19
14	— 3,36	244	320	—	—	—	—	16	—
15	— 1,71	280—395	—	—	—	171	—	—	—
16	— 0,34	508—590	—	—	—	30	4	—	—
Součet zisků v %	+ 109,31		7161	2021	750	352	166	481	—
Součet ztrát v %	— 105,19		66	18	7	3	2	4	—
Úhrnný součet	+ 4,12		9445	104	409	203	4	292	62
			90	—	4	—	—	—	—
			—2284	+1917	+341	+149	+162	+189	—62

*) ostatním územím se myslí vodní toky, zastavěná plocha, neobdělávaná půda arů.

Přehled délkových změn státních hranic v úsecích úprav v r. 1950

Číslo změny (podle textu a mapy)	Délka staré hranice v úseku změny	Délka no- vých hranic v úseku změny	– zkrácení + prodloužení nové vytyčené hranice		Číslo změny (podle textu a mapy)	Délka staré hranice v úseku změny	Délka no- vých hranic v úseku změny	– zkrácení + prodloužení nové vytyčené hranice	
			v metrech	v ‰				v metrech	v ‰
1	1220 m	760 m	– 460	38	10	1180 m	870 m	– 310	26
2	2200 m	1600 m	– 600	22	11	1380 m	1120 m	– 260	19
3	1600 m	800 m	– 800	50	12	90 m	110 m	+ 20	+ 22
4	1750 m	1240 m	– 510	29	13	670 m	700 m	+ 30	+ 4
5	1550 m	430 m	– 1120	72	14	630 m	410 m	– 220	35
6	800 m	460 m	– 340	43	15	320 m	200 m	– 120	38
7	400 m	175 m	– 225	56	16	480 m	510 m	+ 30	+ 6
8	350 m	180 m	– 170	49	Celkem	18170 m	11265 m	6905	38
9	3550 m	1700 m	– 1850	52					

430 m nové hranice. Celkové zkrácení čs.-polských státních hranic bylo na území okresu Bruntál provedeno o 8 km, tedy o 6 ‰ z délky původních státních hranic území dotčeného úpravami. Tak velké snížení délky hranic samozřejmě podstatně ovlivnilo i tvar pohraničního území. Provedené změny jsou sice plošně nevelké (celkem něco málo přes 2 km²), týkají se však právě těch míst, kde celkový tvar území postihují nejnápadněji.

Při geografickém zpracování malého území musí být geograf přesně seznámen se všemi těmito změnami, které vymezují území administrativně. V případech, kdy jsou změny zaznamenané i do přehledných map nebo když uvažujeme jejich zeměpisné rozmístění, má studium těchto změn i obecně zeměpisný charakter. Politicko-geografickou povahu mají i úvahy o jednotlivých a třeba malých úpravách, když si všímáme mezinárodních poměrů a korelací s hraniční otázkou, v tomto případě dobrých vztahů Československa a Polska.